

Akikből soha nem le(hete)tt tábornok Rainer M. János: *Századosok*, Osiris Kiadó – Országos Széchényi Könyvtár, Budapest, 2018.

Rainer M. Jánost az érdeklődő olvasók leginkább úgy ismerik, mint az 1956-os forradalom és szabadságharc eseményeinek avatott kutatóját, Nagy Imre miniszterelnök biográfusát, az 1945 és 1990 közötti Magyarország történetével foglalkozó történészek egyik legtöbbit publikáló és véleményformáló képviselőjét.

A legújabb munkája esetében a fent leírtak csak részben állják meg a helyüket, mivel Rainer M. János az általa választott téma feldolgozásával némileg visszanyúlt az 1945 előtti időszak történetéhez, azon belül is a volt Magyar Királyi Honvédség tisztikara egy csoportjának különböző szempontú vizsgálatához. Akik nem ismerik a szerző életútját, illetve családi hátterét, azok talán meglepődnek a témaválasztáson, de akik tudják, hogy Rainer M. János édesapja a volt Magyar Királyi Honvédség hosszabb amerikai hadifogságot megélt, s azt követően (1946-ban) hazatért századosa, nagyapja pedig a császári és királyi haderő hivatásos tisztje, majd a Magyar Királyi Honvédség ezredese volt, azok korántsem csodálkoznak.

Rainer M. János érdeklődési körébe a társadalomtörténet, a különböző életutak alakulásának vizsgálata korábban is beletartozott. Hatvanévesen úgy vélte, személyes elfoglaltságait félretéve megpróbálja bemutatni egy nem túl nagy létszámú közösségen – a két világháború közötti korszak jellegzetes katonatiszti rétegének egy csoportján – keresztül a valamikori magyar középosztály sorsának alakulását az 1930-as évek végétől a Kádár-rendszer fennállásáig.

Vizsgálata a korabeli forrásokra alapozva szakszerű és érdekes. A témát – talán nem elfoglaltság ezt leírnom – kellő alapossággal ismerő recenzens megerősítve látja a maga eddigi több évtizedes kutatási eredményeit is e szűkebb minta áttekintésekor.

A szerző nemcsak saját édesapja életútját kísérte figyelemmel kötetében, hanem annak a 160 – 1939. január 15-én a Ludovika Akadémia I. és II. főcsoportból hadnaggyá avatott – fiatalembernek az élet-történetét is, akik édesapja évfolyamtársai voltak.

Talán nem meglepő, hogy az életutak igen hasonlatosak, ahogyan a családi környezet és a társadalmi háttér is, ahonnan a tisztté lett fiatalok jöttek. A két

világháború közötti időszak, az úgynevezett „Horthy-korszak” középosztálybeli – inkább alsó középosztálybeli – családjainak a gyermekei ők, akik közül nem kevesen az ingyenes taníttatás lehetőségeit is figyelembe véve választották a katonatiszti hivatást – avagy sok esetben inkább a szüleik szánták nekik ezt a pályát –, s kötelezték el magukat már alig tízévesen az egyenruha mellett.

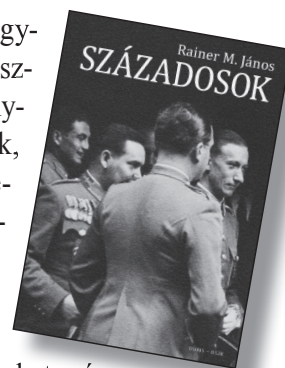
A trianoni békediktátum tiltásai ellenére ugyanis több katonai középiskola is működött Magyarországon (ha ezek az iskolák a nevükben nem is utalhattak a képző intézmény valódi céljára), annak érdekében, hogy a Ludovika Akadémia – 1931. október 1-e után a Ludovika Akadémia I. és II. főcsoport – számára kellő előképzettséggel rendelkező hallgatókat biztosítsanak.

Rainer M. János édesapját a Ludovika Akadémia I. főcsoport elvégzése után – a korábbi gyakorlattól eltérően – nem 1939. augusztus 20-án, hanem 1939. január 15-én avatták gyalogsági hadnaggyá; ezen a napon nyerte el a tisztí kardbojtot, és kezdte meg hivatásos tisztí szolgálatát.

Azután békehelyőrség, frontszolgálat és hadifogság következett. Gyakorlatilag azonos az életútnak ez az íve a kötetben szereplő szinte valamennyi személy esetében. Néhányuknak még lehetőségük adódott 1945 után is rövid ideig szolgálniuk az új honvédségben, de a többségüknek a megbélyegzettség és a kényszerpálya jutott Rákosi Mátyás, majd Kádár János Magyarországon. Mások az emigránsok néha nehéz, máskor elviselhetőbb életét választották. Nem tértek vissza 1945 után Magyarországra, vagy ha igen, akkor később (ismét) külföldre távoztak.

Sorsuk alakulása a XX. századi Magyarország történetét is jól példázza: azt, hogy példátlan tékozlással miként vált meg egy ország a társadalom fejlődésében, erősítésében jelentős szerepet játszó csoportoktól, olyan személyektől – az 1945-ös év és az azt követő néhány esztendő, majd 1956–1957 sok százezres veszteséget jelentett Magyarország számára –, akiknek tudására, ismeretanyagára és tapasztalatára itthon is messzemenően szükség lett volna.

„A múltat végképp eltörölni” szemlélet azonban felülírt csaknem mindent. A szakmaiság, a felkészültség, a hitelesség másodrendűvé vált az eszme iránti elkötelezettség mellett. Az egykori századosok több-

sége pedig inkább az előbbinek volt a példája, mint az utóbbinak. S hogy a „rendszer” is így gondolta, azt igazolhatják a velük kapcsolatban fennmaradt jelentések, megfigyelési dossziék és ilyen-olyan szándékú és tárgyú kisebb büntetőügyek.

Ők – számos egykori tisztársukhoz hasonlóan – annak a generációnak a tagjai voltak, akikből soha nem lett (lehetett) már tábornok. Pedig bizonyára közöttük is akadtak olyan tehetséges, magukat képezni akaró, a vezérkari tisztképző intézményt – a Magyar Királyi Honvéd Hadiakadémiát – „megcélzó” főhadnagyok, akik a volt Magyar Királyi Honvédség tábornoki karába kerülhettek volna. Így viszont sohasem tudhatjuk meg, hogy vajon ki lett volna közülük vezérőrnagy, altábornagy, talán vezérezredes, és ki került volna nyugállományba a betöltött 36. szolgálati év után alezredesi rendfokozatban.

Megannyi megválaszolhatatlan kérdés, amely nem a szerzőnek, Rainer M. Jánosnak a „hibájául” róható fel, hanem annak a rendszernek, amely az „új világ”

felépítése során többet ártott, mint használt a XX. századi magyarságnak.

Rainer M. János – néhai vitéz Rainer-Micsinyei Vilmos magyar királyi honvéd százados fia – történelmi alaposággal és a felmenői iránti elfogultságtól mentesen, a szakma szigorú szabályait szem előtt tartva készítette el munkáját. Azt a könyvet, amely ugyan kisebb-nagyobb hibáktól sem mentes – értő konzulens megkeresése esetén számos pontosítás megtehető lett volna –, de a volt Magyar Királyi Honvédség, különösen a tisztikar történetével foglalkozók számára megkerülhetetlen munka. Kár, hogy a címlap tervezője nem tudta, hogy a kitüntetések a katonák mindig a bal oldalon viselték, mert a címlapon azok a jobb oldalukra kerültek. Bár az is lehet, hogy szándékosan, azt is kifejezve: így fordult meg (fel) a világ 1945 után, s ami előtte volt, az már történelem. Mégis úgy vélem: jobb lett volna, ha a múlt bemutatása e fontos kötet borítóképén is hiteles marad.

Szakály Sándor

Csodafiúszarvas, 1969